

сексуальне насильство та передбачають відповідальність за їх вчинення. Організації та міжнародні установи активно працюють над недопущенням означених вище форм насильства, надають всебічну психосоціальну допомогу та підтримку дітям, котрі потрапили у вказані ситуації, що є важливою складовою гуманітарної діяльності в умовах воєнного конфлікту.

Проаналізувавши численні порушення прав дитини, слід зазначити, що сьогодні країна-агресор порушує абсолютно всі права українських дітей, визначені Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, міжнародними й національними правовими актами. Насамперед це право на життя, зокрема на особисте життя, на захист від втручання в нього, на захист від усіх форм психологічного та фізичного насильства, усіх форм сексуальної експлуатації, право на здоров'я, на відпочинок та розваги, освіту, сім'ю, право на розвиток особистості та ін.

Отже, діти, як одна з найбільш вразливих категорій населення та особливий ціннісний суб'єкт, котрий не має змоги самостійно забезпечити свої потреби, особливо в умовах війни, потребують додаткової уваги та захисту з боку органів державної влади, громадськості з реалізації своїх прав і свобод. В умовах сучасних викликів, обумовлених війною, органи публічної влади, суб'єкти громадянського суспільства, міжнародна спільнота мають докласти максимум зусиль, аби максимальньо виключити випадки порушення прав дитини.

1. Росія порушує права вивезених українських дітей – звіт ОБСЄ. *Суспільне Новини*. URL : <https://suspilne.media/466355-rosia-porusue-prava-vivezenih-ukrainskih-ditej-zvit-obse/>.

2. Скільки українських дітей депортовано в Росію: Зеленський розкрив моторошні дані. *УНІАН*. URL : <https://www.unian.ua/society/skilki-ukrajinskih-ditey-deportovano-v-rosiyu-zelenskiy-rozkriv-motoroshni-dani-12255303.html>.

3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

4. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

УДК 351.741:351.941

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/261-263

Дар'я УСОВА

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Марина ЛОГІНОВА

викладач кафедри цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Наскільки важливим є демократичний цивільний контроль над сектором безпеки та оборони, підтверджується в законодавчих актах України, що регулюють цю сферу. У Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 р. зазначалося, що цивільний контроль включає комплекс заходів для забезпечення дотримання законності, відкритості та ефективності діяльності сектора безпеки і оборони. Однак цей закон втратив чинність, а новий підхід в цій сфері встановлено Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. [2].

Сучасне регулювання демократичного цивільного контролю над органами та формуваннями сектора безпеки і оборони визначає його як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення верховенства права, законності, підзвітності та прозорості. Цей підхід покликаний забезпечити ефективну діяльність сектора безпеки і оборони, зміцнення національної безпеки України та захист прав і свобод громадян [3, с. 48].

Професор В. Дроздук у своїх дослідженнях підкреслює, що безпека є політичним

благом, яке держава забезпечує шляхом угод про владу та її використання на законних підставах. Одночасно контроль є суспільним благом, спрямованим на підсилення ефективності та стабільності через контроль за діяльністю сектора безпеки і оборони. Це свідчить про те, що безпека та контроль вимагають не лише наявності військових частин, але й державних суб'єктів, що підзвітні закону та громадянам. Отже, демократичний цивільний контроль є необхідною складовою для забезпечення ефективної та законної діяльності сектора безпеки і оборони, а також захисту прав та свобод громадян [4, с. 22].

Демократичний цивільний контроль у секторі безпеки та оборони визначається рядом ключових цілей, які ставлять перед собою дослідники та законодавці та які допомагають забезпечити пріоритетність цивільного управління у розробці та впровадженні національної політики у сфері національної безпеки [1]. Крім того, вони направлені на контроль за дотриманням законодавства суб'єктами сектора безпеки і оборони, запобігання їх використанню для протиправних цілей та захист прав і свобод громадян.

Далі перелічено основні цілі демократичного цивільного контролю:

1. Забезпечення цивільної пріоритетності. Ця мета полягає в тому, щоб гарантувати, що рішення, прийняті у сфері національної безпеки, відображають інтереси громадян та відповідають демократичним цінностям;

2. Контроль за дотриманням законодавства. Цей аспект важливий для забезпечення правової держави та захисту прав і свобод громадян від можливих зловживань та порушень;

3. Сприяння стратегічному плануванню. Демократичний цивільний контроль має сприяти розробленню та реалізації стратегій, доктрин, концепцій і програм у сфері національної безпеки, що відповідають інтересам громадян;

4. Участь у зближенні зі стандартами ЄС та НАТО. Зокрема, важливо реформувати та розвивати сектор безпеки та оборони відповідно до міжнародних стандартів, щоб підготувати Україну до можливого вступу до Європейського Союзу та НАТО [3, с. 15];

5. Ефективне використання ресурсів. Демократичний цивільний контроль має сприяти оптимальному використанню фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів у секторі безпеки і оборони.

В контексті нинішніх складних воєнних умов на особливу вагу заслуговує питання належного демократичного цивільного контролю над органами та формуваннями сектора безпеки і оборони. У зв'язку з амбіційними цілями України щодо європейської інтеграції та членства у НАТО цей контроль стає ключовим елементом для досягнення цілей.

Аналізуючи важливість демократичного та цивільного контролю над Збройними Силами України, автор А. Переверзев посилається на дослідження НАТО, де зазначено, що країни, що прагнуть приєднатися до Альянсу, повинні дотримуватися певних критеріїв, включаючи ефективний демократичний та цивільний контроль над силами оборони [3, с. 17].

Україна у своєму прагненні до європейської інтеграції та зближення зі стандартами НАТО, активно здійснює реформи у секторі безпеки та оборони. Це підтверджується ратифікацією Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Крім того, прийняття законодавчих актів, спрямованих на зміцнення демократичного цивільного контролю над Збройними Силами України, свідчить про визнання важливості цього аспекту для національної безпеки та майбутнього європейського спрямування країни [4].

Загальний аналіз свідчить, що демократичний цивільний контроль у секторі безпеки та оборони в Україні має стратегічне значення як для забезпечення національної безпеки, так і для досягнення цілей європейської інтеграції та членства у НАТО. Зміцнення контролю і впровадження реформ у цій сфері є необхідними кроками для стабілізації та розвитку країни на міжнародній арені.

Незалежна антикорупційна комісія з питань оборони (НАКО) проаналізувала законопроект, спрямований на інтеграцію українського та євроатлантичного законодавства у сферах безпеки та оборони. Відзначено, що цей законопроект спрямований на визначення правових засад демократичного цивільного контролю над Збройними Силами України, військовим керівництвом та процедурами оборонного планування, а також на оптимізацію процесів планування у сферах національної безпеки і оборони [2].

НАТО в цілому підтримала положення цього законопроекту, оскільки він сприяє реалізації стратегічного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, а також створює правову базу для трансформації інституційної моделі оборони за принципами і нормами держав-членів НАТО.

Позитивно оцінюється і вимога про призначення на посади Міністра оборони та його

заступників цивільних осіб, причому з моменту звільнення таких осіб з військової служби має пройти не менше 5 років. Ця норма відповідає принципам демократичного цивільного контролю і є критично важливою для нормального функціонування системи військового управління, в тому числі і в умовах війни [1, с. 33].

Проте необхідно визнати, що у сфері демократичного контролю над сектором безпеки і оборони все ще існують проблеми, які потребують вирішення. Недоліки, зазначені експертами, включають:

- недостатню кількість цивільних експертів з оборони та безпеки;
- недостатню соціальну підтримку армії;
- впевненість цивільних у тому, що військові продовжують здійснювати традиційний «пасивний опір» цивільному контролю;
- недостатній досвід співпраці військових з цивільними на високих посадах в Міністерстві оборони України чи парламенті;
- ставлення до політиків як до тимчасових фігур, чий вплив на оборонну політику є незначним.

Ці проблеми вимагають негайного вирішення на сучасному етапі, оскільки вони можуть стати перешкодою для ефективного функціонування сектора безпеки і оборони в Україні [3, с. 48].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що існує крайня необхідність у встановленні належного демократичного цивільного контролю над сектором національної безпеки й оборони в Україні. Цей контроль є важливим показником зрілості демократії в нашій державі. Після численних викриттів у сфері оборони органи, відповідальні за цивільний контроль, повинні активізувати свою роботу, строго дотримуючись Конституції та законів України. Також доцільно залучити громадськість до проведення різноманітних громадських експертиз, вивчення громадської думки та консультацій з громадськістю. Наукові установи та недержавні аналітичні центри відіграють значну роль у підвищенні ефективності демократичного цивільного контролю над сектором національної безпеки й оборони.

1. Ященко В. А., Пилипчук В. Г., Богущкий П. П. та ін. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика : навч. посібник / за заг. ред. В. Г. Пилипчука ; Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України. Київ ; Одеса : Фенікс, 2020. 224 с.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

Федорів С. С. Громадський контроль за безпекою і обороною в умовах воєнного стану. правове становище громадянського суспільства в умовах воєнного стану. *Правове становище громадянського суспільства в умовах воєнного стану : студ. наук.-практ. конф.* (м. Івано-Франківськ, 31 трав. 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 48.

3. Христинченко Н. П., Ковалів М. В. Демократичний цивільний контроль сектору безпеки і оборони: поняття, зміст, форми реалізації в реаліях сьогодення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адміністрування.* 2023. № 8. URL : <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-8-01-13/2023-8-01-13>.

УДК 342.7:355.02

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/263-266

Максим ХАДЖИЙСЬКИЙ

здобувач вищої освіти

Ігор СЕРДЮК

доцент кафедри теорії

та історії держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ

При підготовці тез цієї доповіді було визначено за мету з'ясувати, як змінювались пануючі в суспільстві погляди на феномен безпеки на різних етапах його історичного розвитку.